2. Tema: Bir Hilal Uğruna — Mustafa 1881-1920 Tarihe Atılan İmza, Düşünceyi Geliştirme Yolları, Söz Sanatları ve Fiillerde Kip-Kişi Ekleri

T.O.7.14 / T.D.7.18. Mustafa 1881-1920 Tarihe Atılan İmza metni çerçevesinde Millî Mücadele ve Millî Egemenlik kavramlarını, düşünceyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını çözümler. · T.D.7.20 / T.Y.7.21. Çekimli fiillerde haber (bildirme) ve dilek (tasarlama) kiplerini ile kişi (şahıs) eklerini ayırt eder; tarih ve özel adların yazım kurallarını uygular.

HATIRLAYALIM

- Yazar düşüncesini inandırıcı kılmak için tanımlama (...nedir?), karşılaştırma (en, daha, ise), örneklendirme, tanık gösterme (uzman sözü alıntısı) ve sayısal verilerden yararlanma yollarını kullanır.
- Başlıca söz sanatları: benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis: insana ait özelliği doğaya verme), konuşturma (intak), abartma (mübalağa) ve karşıtlık (tezat: zıt kavramları bir arada kullanma).
- Haber (bildirme) kipleri zaman bildirir: bilinen geçmiş (-dı), duyulan geçmiş (-mış), şimdiki (-yor/-makta), gelecek (-acak) ve geniş zaman (-r/-ar/-er, olumsuzu -maz/-mez).
- Dilek (tasarlama) kipleri zaman bildirmez: gereklilik (-malı), dilek-şart (-sa), istek (-a/-e) ve emir kipi (eki yoktur, 1. tekil ve 1. çoğul çekimi olmaz). Çekimli fiil = Fiil + Kip + Kişi.

1 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki çekimli fiilleri sağ sütundaki kip ve kişi (şahıs) özellikleriyle eşleştiriniz.

b 1. savunmuşlar
d 2. korumalıyız
a 3. başaracaksın
c 4. araştıralım

a) Gelecek zaman (Haber kipi) — 2. tekil kişi
b) Duyulan (öğrenilen) geçmiş zaman — 3. çoğul kişi
c) İstek kipi (-a/-e, Dilek kipi) — 1. çoğul kişi
d) Gereklilik kipi (Dilek kipi) — 1. çoğul kişi

2 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki metin kartında «Mustafa 1881-1920 Tarihe Atılan İmza» teması kapsamında bir parça verilmiştir. Bu parçada yazar düşüncesini geliştirmek ve okuyucuyu ikna etmek için hangi iki yola başvurmuştur?

A) Tanık gösterme ve sayısal veriler
B) Benzetme ve abartma (mübalağa)
C) Konuşturma (intak) ve tanımlama
D) Kişileştirme ve karşıtlık (tezat)

3 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutuda verilen uygun kavramlarla tamamlayınız.

egemenlik | tanımlama | tezat | abartma | çekimli

1. Yönetme yetkisinin hiçbir kısıtlama olmadan doğrudan millete ait olmasına millî **egemenlik** denir.
2. Bir durumu olduğundan çok daha büyük veya çok daha küçük göstermeye **abartma** sanatı denir.
3. Bir kavramın temel özelliklerini «Bu nedir?» sorusuna yanıt verecek biçimde açıklamaya **tanımlama** denir.
4. Fiil kök veya gövdelerine kip ve kişi eklerinin getirilmesiyle oluşan fiillere **çekimli** fiil denir.

4 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki dört cümle fişinde altı çizili çekimli fiillerin kip grubunu (Haber / Dilek kipi), kipinin adını ve kişisini tabloya yazınız. İlk satır örnektir.

Çekimli Fiil Fişi	Kip Grubu ve Adı	Kişisi (Şahsı)
1. okuduk (oku-du-k)	Haber — Bilinen geçmiş zaman	1. çoğul kişi (Biz)
2. çalışmalısınız (çalış-malı-sınız)	**Dilek — Gereklilik kipi**	**2. çoğul kişi (Siz)**
3. vazgeçmez (vazgeç-mez)	**Haber — Geniş zaman (olumsuz)**	3. tekil kişi (O)
4. dinlesek (dinle-se-k)	Dilek — Dilek-şart kipi	**1. çoğul kişi (Biz)**

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Fiillerde kip-kişi ekleri, söz sanatları ve yazım kurallarıyla ilgili yargılardan doğru olanlara D, yanlış olanlara Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
Fiillerde zaman anlamı taşıyan kiplere haber (bildirme) kipleri, zaman anlamı taşımayanlara dilek (tasarlama) kipleri denir.	☑	☐
Kişi kendi kendisine emir veremeyeceği için emir kipinin 1. tekil (ben) ve 1. çoğul (biz) kişi çekimi yoktur.	☑	☐
«Cumhuriyet Bayramı'nı coşkuyla kutlayalım.» cümlesindeki «kutlayalım» fiili emir kipiyle çekimlenmiştir.	☐	☑
Konuşturma (intak) sanatının yapıldığı her cümlede aynı zamanda kişileştirme (teşhis) sanatı da vardır.	☑	☐
Kurtuluş Savaşı ve Millî Mücadele gibi tarihî olay ve dönem adlarına gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz.	☐	☑

6 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki edebiyat panosunda numaralanmış dizelerde kullanılan söz sanatları aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla doğru verilmiştir?

I. Cümle	«Kükreyen bir aslan gibi şahlandı Mehmetçik.»
II. Cümle	«Yorgun gemi, hırçın dalgalarla dertleşti.»
III. Cümle	«Bir ah çeksem karşıki dağlar yıkılır.»

(A) I: Abartma — II: Karşıtlık (Tezat) — III: Konuşturma

(B) I: Benzetme (Teşbih) — II: Kişileştirme (Teşhis) — III: Abartma

(C) I: Kişileştirme — II: Benzetme — III: Karşıtlık

(D) I: Konuşturma — II: Abartma — III: Kişileştirme

7 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki dört cümle kartından hangisinde çekimli fiil dilek (tasarlama) kiplerinden biriyle çekimlenmiştir?

1. Kart Samsun'a çıktı (-tı)	2. Kart Belgeseli izliyorlar (-yor)
3. Kart Özenle koruyalım (-a-lım)	4. Kart Ziyaret edeceğiz (-ecek)

(A) 1. Kart: «Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı.»

(B) 2. Kart: «Öğrenciler kütüphanede Millî Mücadele belgeselini izliyorlar.»

(C) 3. Kart: «Vatanımızı ve bağımsızlığımızı her zaman özenle koruyalım.»

(D) 4. Kart: «Gelecek hafta sınıfça Anıtkabir'i ziyaret edeceğiz.»

8 KISA CEVAP

Görseldeki yazım denetimi kartında verilen «Gazi Mustafa Kemal, 23 nisan 1920'de ankara'da Büyük Millet Meclisini açarak milli mücadeleyi taçlandırdı.» cümlesindeki üç yazım yanlışını düzelterek yazınız.

Yazım Denetimi · Hatalı Sözcükleri Bulunuz

«Gazi Mustafa Kemal, 23 nisan 1920'de ankara'da Büyük Millet Meclisini açarak milli mücadeleyi taçlandırdı.»

Belirli tarih «23 Nisan 1920'de», yer adı «Ankara'da» ve «Millî Mücadele'yi» büyük yazılır.

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki karşılaştırma kartında verilen «okuyoruz» ve «okumalıyız» çekimli fiillerinin kök, kip ve kişi eklerini ayırarak aralarındaki temel anlam farkını (zaman / tasarı) açıklayınız.

1. Fiil: «okuyoruz»	2. Fiil: «okumalıyız»
oku - yor - uz	oku - malı - yız
Kip Grubu: ? · Anlamı: ?	Kip Grubu: ? · Anlamı: ?

«okuyoruz» şimdiki zaman (haber kipi) bildirir; «okumalıyız» ise gereklilik (dilek kipi) anlatır.

10 SIRALAMA

Görseldeki «Mustafa 1881-1920 Tarihe Atılan İmza» olay şeridinde yer alan tarihsel gelişmeleri oluş sırasına (kronolojiye) göre 1'den 4'e kadar numaralandırınız.

1. Eğitim	2. 1915	3. 19 Mayıs 1919	4. 23 Nisan 1920
Harp Akademisi	Çanakkale Zaferi	Samsun'a Çıkış	TBMM'nin Açılışı

3 — 19 Mayıs 1919'da Bandırma Vapuru ile Samsun'a çıkarak Anadolu'da Millî Mücadele meşalesini yakması

2 — 1915 yılında Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar ve Conkbayırı'nda üstün bir askeri deha ve liderlik göstermesi

4 — 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisini açarak millî egemenlik ilkesini hayata geçirmesi

1 — Selanik ve Manastır'daki askerî eğitimini tamamlayıp İstanbul Harp Akademisinden kurmay yüzbaşı olarak mezun olması

11 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki Kip ve Kişi Çözümleme Tablosu'nda dört fiilin ekleri ayrılmıştır. Hangi satırdaki fiilin kip veya kişi çözümlemesinde yanlışlık yapılmıştır?

1 ve 2. Çözümleme	3 ve 4. Çözümleme
1) anla-dı-k : Geçmiş · Biz	3) bırak-maz : Geniş (-) · O
2) gel-iyor-sunuz : Şimdiki · Siz	4) çalış-a-lım : Emir · Sen (!)

(A) 1. Satır: «anla-dı-k» → Bilinen geçmiş zaman, 1. çoğul kişi (Biz)

(B) 2. Satır: «gel-iyor-sunuz» → Şimdiki zaman, 2. çoğul kişi (Siz)

(C) 3. Satır: «bırak-maz» → Geniş zamanın olumsuzu, 3. tekil kişi (O)

(D) 4. Satır: «çalış-a-lım» → Emir kipi, 2. tekil kişi (Sen)

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarındaki kavramları kutulara yazınız. Numaralı harflerle «zaman bildiren beş fiil kipinin ortak üst başlığı (bildirme kipleri)» kavramını bulunuz.

Mustafa Kemal'in «Bir ___ Uğruna» temasında bağımsızlık sembolümüz olan ay — H İ L A L

Bir durumu olduğundan çok fazla veya az gösterme sanatı (mübalağa) — A B A R T M A

Zayıf olan varlığı güçlü olana «gibi, kadar» ile yaklaştırma sanatı — B E N Z E T M E

Yönetme yetkisinin millete ait olması: millî ___ — E G E M E N L İ K

İki varlık veya kavramı benzer ve farklı yönleriyle kıyaslama yolu — K A R Ş I L A Ş T I R M A

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

HABER